

OPIKELUVALMIUKSIEN KEHITTÄMISPÄIVÄ OPPISOPIMUSOPISKELIJOILLE

Jukka Vuollet

**Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Vuollet, Jukka	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 26	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä oppisopimusopiskelijoille		
Koulutusohjelma Jyväskylän Ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, Opinto-ohjaajan koulutus		
Työn ohjaaja Virtanen Riitta		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Työni tarkoituksena oli luoda opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä Oulun seudun ammattiopiston oppisopimusopiskelijoille. Lähtökohtana kehittämispäivälle oli oppisopimusopiskelun erilaiset opiskeluvalmiudet verrattuna opiskelijoiden aiempiin koulutuskokemuksiin. Oppisopimusopiskelu on itsenäisempää, ja opiskelijan on otettava enemmän vastuuta omasta oppimisestaan. Oppisopimus sisältääkin monenlaisia haasteita opiskelijan, työnantajan ja koulutuksen järjestäjän näkökulmasta. Tässä työssä luodun opiskeluvalmiuksien kehittämispäivän tavoitteena on antaa oppisopimusopiskelijoille valmiuksia selvitä vastaantulevista haasteista.</p> <p>Työssä perehdytään oppisopimusopiskeluun, opiskeluvalmiuksiin ja niiden kehittämismahdollisuuksiin. Henkilökohtainen vuosien kokemus oppisopimusopiskelijoiden ohjaamisesta koulutuksen järjestäjän näkökulmasta, antoi hyvän pohjan kehittämishankkeen toteuttamiseen.</p> <p>Syksyn 2005 aikana opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä toteutui kolmella eri tavalla. Kaikille aloittaville opiskelijoille, laitoshuoltaja opiskelijoille sekä talonrakennusalan opiskelijoille suunnattuina. Päivien aikana käsiteltiin oppisopimuskoulutuksen erityispiirteitä, henkilökohtaisia tavoitteita, työssäoppimista, tietopuolista opiskelua sekä opiskelutekniikkaa. Lisäksi käsiteltiin opiskeluun sisältyvää opinto-ohjausta. Opiskelijoilta saadun palautteen perusteella, päivät olivat heille antoisia. Oppisopimusopiskelun perusteet ja vaatimukset tulivat viimeistään päivien aikana heille selväksi. Työssäoppimisen merkitys ja tietopuolisen koulutuksen tarkoitus sekä näiden kahden osa-alueen yhdistäminen ymmärrettiin myös paremmin. Päivien aikana käydyt keskustelut aiheista vähensivät myös mahdollista jännittämistä varsinkin tietopuoliseen opiskeluun.</p> <p>Koulutuksen järjestäjän ja kouluttajan näkökulmasta opiskeluvalmiuksien kehittämispäivät koetaan hyvänä ohjauksen työkaluna, ja päivät parantavat ohjauksen ja koulutuksen laatua.</p> <p>Työelämän ja näyttötutkintojärjestelmään perustuvan oppisopimuskoulutuksen haasteiden kasvaessa opiskeluvalmiuksien merkitys korostuu entisestään. Opiskeluvalmiuksien kehittämispäivän myönteisten kokemusten myötä toimintaa tullaan jatkamaan ja kehittämään edelleen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Oppisopimuskoulutus, opiskeluvalmiudet, opinto-ohjaus		

Author(s) Vuollet, Jukka	Type of Publication Development Project Report	
	Pages 26	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title STUDY SKILLS DEVELOPMENT DAY FOR THE APPRENTICESHIP STUDENTS		
Degree Programme Jyväskylä University of Applied Sciences, Teacher Education College, Student counsellor education		
Tutor(s) Virtanen, Riitta		
Assigned by		
<p>The purpose of my final assignment was to create study skills development day for the apprenticeship trainees/students of Oulu Vocational College. The starting point for the development day was the study skills needed in apprenticeship training compared to trainees' previous training experiences. Apprenticeship training is a more independent form training and the trainee has to take more responsibility for his/her own learning. Apprenticeship involves various challenges to the trainee, the employer and the training provider. The objective of the study skills development day proposed in this assignment is to provide the trainee with skills to tackle the future challenges and to develop a new method for the guidance counseling of apprenticeship trainees.</p> <p>The paper focuses on apprenticeship training, study skills and opportunities to improve them. As from the training provider's point of view, my personal experience in guiding/counseling apprenticeship trainees gave a good basis for implementing this development project.</p> <p>In the autumn of 2005 the study skills development day was carried out in three different ways, there was a separate day for all the beginning trainees, then another for institutional cleaners and yet another for students in construction. During these days specific features concerning apprenticeship training, personal goals, on-the-job learning, theoretical studying and study technique were all dealt with. In addition, guidance counseling included in their studies was dealt with as well. According to the feedback from the trainees the days proved to be rewarding for them. The basics and requirements of apprenticeship training became clear to them during these days. The trainees understood better the importance of on-the-job learning and the purpose of theoretical training and combining these two sectors. The discussions held during the development days also reduced the stress the trainees may have experienced especially of theoretical studying.</p> <p>From the training provider's and trainer's point of view the study skills development day can be considered a good guidance/counseling tool. Furthermore, the development days improve the quality of guidance/counseling and training.</p> <p>As the challenges of working life grow, so do the challenges of apprenticeship training based on competence based qualifications system and the importance of study skills is emphasized even more than before. Due to positive experiences of the study skills development days these activities will be carried on and developed further.</p>		
Keywords Key words: apprenticeship training, study skills, guidance counseling		

OPISKELUVALMIUKSIEN KEHITTÄMISPÄIVÄ

OPPISOPIMUSOPISKELIJOILLE

Jukka Vuollet

1	JOHDANTO	1
2	OPPISOPIMUSOPISKELU	2
2.1	Oppisopimussuhteen lähtökohdat	2
2.3	Oppisopimuskoulutukseen liittyvää sanastoa	4
2.4	Henkilökohtainen opiskeluohjelma oppisopimusopiskelussa.....	7
2.5	Työssäoppimisen suunnittelu ja arviointi	11
2.5.1	Suunnittelun ja arvioinnin tarkoitus	11
2.5.2	Kehityskeskustelu työssäoppimisen suunnittelun ja arvioinnin välineenä	11
2.5.3	Arvioinnin kohteet ja toteutus käytännössä	13
3	OPISKELUVALMIUKSIEN KEHITTÄMISPÄIVÄ	14
3.1	Lähtökohdat	14
3.2	Tavoitteet	18
3.3	Sisältö	19
4	KOKEMUKSIA OPISKELUVALMIUKSIEN KEHITTÄMISPÄIVISTÄ.....	21
4.1	Opiskelijan näkökulma	21
4.2	Koulutuksen järjestäjän näkökulma	22
5	POHDINTA.....	23

1 JOHDANTO

Oppisopimuskoulutuksen käyttö on lisääntynyt Suomessa 1990 -luvun aikana ja sen jälkeen. Se on myös vakiinnuttanut asemansa tasavertaisena koulutusmuotona, kun se vuonna 1998 lainsäädännössä määriteltiin yhdeksi ammatillisen koulutuksen vaihtoehdoksi. (Kaisaniemi 2000; Määttä & Nikkilä 1999.) Tänä päivänä oppisopimuskoulutusta pidetään yhtenä aikuisten ammatillisen koulutuksen muotona, jonka käyttöä myös nuorten koulutuksessa on pyritty lisäämään.

Suomessa oppisopimuskoulutus on perinteisin työn kautta oppimisen muoto. Kokonaisuutena erilaisten työhön integroituvien koulutusmuotojen kentässä oppisopimuskoulutus sijoittuu työpaikkojen järjestämän koulutuksen ja julkisen koulutusjärjestelmän väliin. Yritysten näkökulmasta pyritään koulutuksella tuottamaan muuttuvan työn ja kehittyvien työtehtävien tuomia uusia kvalifikaatioita. Lisäksi julkisen koulutusjärjestelmän näkökulmasta tuotetaan koulutusammatteja ja tutkintoja. (Rinne & Silvennoinen & Valanta 1995, 22; Vihervaara 2001.) Oppisopimuskoulutusta järjestetään sekä nuorisostaan ammatillisissa perustutkinnoissa sekä aikuisten ammatillisena peruskoulutuksena että lisäkoulutuksena, jolloin suoritetaan ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja.

Tämän opinto-ohjaajan opintoihin liittyvän kehittämishankkeen tavoitteena oli luoda opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä Oulun seudun ammattiopiston oppisopimusopiskelijoille. Opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä opinto-ohjauksen väline, jonka tarkoitus on oppisopimusopiskelijoiden tukeminen opintojen alkuvaiheessa. Päivän aikana pyritään parantamaan opiskelijoiden orientaatiota oppisopimusopiskeluun. Tavoitteina on parantaa itsenäisen opiskelun ja itsearvioinnin taitoja, kehittää työelämävalmiuksia, tunnistaa ja puuttua oppimisen esteisiin, ehkäistä opintojen keskeyttämistä sekä parantaa läpivirtausprosenttia.

2 OPPISOPIMUSOPISKELU

2.1 Oppisopimussuhteen lähtökohdat

Pääosa oppisopimuksista syntyy siten, että opiskelija itse hankkii oppisopimuspaikan. Työnantajan suunnitella oppisopimuskoulutuksen aloittamista, hänen on ensiksi otettava yhteyttä koulutuksen järjestäjään, käytännössä oppisopimuskeskuksiin, oppisopimustoimistoon tai alan oppilaitokseen. Oppisopimuskoulutuksessa opiskelijan voi olla henkilö, joka sopimusta tehtäessä on täyttänyt 15 vuotta. Yläikärajaa ei ole. Ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen. Koulutustyöpaikan tulee täyttää asianmukaisen ja monipuolisen oppisopimuskoulutuksen toteuttamisen edellytykset. Suunnitellun koulutuksen tulee täyttää opetussuunnitelman tai tutkinnon perusteitten mukaiset ammattitaidon saavuttamiselle asetettavat vaatimukset. (Kaisaniemi 2002, 16.)

Vaikka kouluttajalle ei ole lainsäädännössä asetettu muodollisia kelpoisuusvaatimuksia on eduksi, jos kouluttaja suorittanut alan ammatti- tai erikoisammattitutkinnon tai työpaikkaohjaaja tutkinnon. Koulutustyöpaikka tulee hyväksytyksi samalla kun oppisopimus hyväksytään. Opintojen tulee olla päätoimisia. Se edellyttää opiskelijan osallistumista opiskeluohjelman mukaiseen oppisopimuskoulutukseen keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia. (Kaisaniemi 2002, 17.)

Työnantajan tärkeimpänä tehtävänä on huolehtia siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus tehdä ammattiin kuuluvia monipuolisia tehtäviä, ja että opiskelijaa ohjataan ja valvotaan niin, että tämä voi saavuttaa tavoittelemansa ammattitaidon ja suorittaa tutkinnon. Opiskelijan tulee perehtyä tutkinnon vaatimuksiin ja henkilökohtaiseen opiskeluohjelmaan sekä osallistua säännöllisesti tietopuoliseen opetukseen. Opiskelijan on suoritettava hänelle annetut tehtävät huolellisesti ja noudatettava työturvallisuuden edellyttämää varovaisuutta, ja hän ei saa käyttää hyväksi tai ilmaista työnantajan liike- tai ammattisalaisuuksia. Työsopimuslaissa

työnantajalle säädetyt velvollisuudet koskevat oppisopimustyönantajaa, kuten palkan maksaminen opiskelijalle alan työehtojen mukaan. (Kaisaniemi 2002, 17.)

2.2 Opinto-ohjaus oppisopimuskoulutuksessa

Koulutusmuoto edellyttää, että opiskelija saa riittävästi opastusta ja valmennusta koulutusmuodosta ennen oppisopimukseen ryhtymistä sekä riittävää ohjausta koulutuksen aikana. Oppisopimuskoulutuksen opinto-ohjauksessa tulee ottaa huomioon mahdolliset opiskelijoiden elämäntilanteissa tapahtuvat muutokset ja haasteet opintojen aikana. (Pikkuaho 2002, 80-81.) Opinto-ohjauksen merkitys korostuu myös siinä, että oppisopimuskoulutus edellyttää opiskelijoilta hyvää motivaatiota ja pitkäjänteisyyttä. Myös pitkä aikaväli edellisistä opinnoista lisää keskeyttämisen riskiä. (Kollanus 1999, 87-89.)

Oppisopimusopiskelussa on tärkeää, että opiskelija ymmärtää oppisopimuskoulutuksen ominaispiirteet ja omaa riittävät opiskeluvalmiudet. Hänen tulee kyetä oppimaan ja harjaantumaan eri oppimisympäristöissä ja tunnistaa omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Itsearviointi ja arviontikeskustelut ovat tärkeässä roolissa ammatillisessa kehittämisessä. Itsearvioinnin keskeinen tavoite on lisätä itsetuntemusta. Se on aktiivista omien kokemusten ja eri tavoin saadun palautteen ajatuksellista työstämistä, pohdintaa. Sen avulla voi löytää uusia mahdollisuuksia, mutta myös joutua kohtaamaan omia rajojaan ja rajoituksiaan. Samoin on tarpeen tunnistaa kulloisenkin elämäntilanteen mahdollisuudet, vastuut ja rajoitukset. Itsetuntemus muovautuu kokemusten myötä, toisilta ihmisiltä saadun erilaisen palautteen sekä omien tuntemusten ja itsearvioinnin vuorovaikutuksessa. (Aiheprojektin verkko-ohjauksen raportti, Keskinen 2003, 2.)

Opinto-ohjaksella voidaan pyrkiä parantamaan opiskelijoiden itsearviointitaitoja. Itsearvioinnin suhteen ihmisten tottumus ja taidot vaihtelevat suuresti. Oma toimintaansa säätelemään ja johtamaan tottunut on suorittanut ja suorittaa omaan itseen ja ympäristöön kohdistuvaa itsearviointia jatkuvasti ja tuskin tarvitsee siihen erityistä ohjausta. Jonkun toisen kohdalla taas tuki ja ohjaus ovat tarpeen. Itseohjautuvuuden ja opiskeluvalmiuksien arviointi ja kehittäminen auttavat ohjauksen ja tuen tarpeen tunnistamisessa. Ne palvelevat sekä opiskelijaa että

työpaikkaa. Itsearvioinnin ohjauksenkin pitää olla henkilökohtaista ja opiskelijan tarpeet huomioon ottavaa. (Aihe-projektin verkko-ohjauksen raportti, Keskinen 2003, 3.) Opiskeluvälineiden kehittämispäivästä luodaan opinto-ohjauksen väline, jolla koulutuksenjärjestäjä kehittää alkuvaiheen ohjausta ja luo paremmat edellytykset opintojen aikaiselle ohjaukselle. Eli pyrkii edellä mainittuihin opinto-ohjauksellisiin tavoitteisiin.

2.3 Oppisopimuskoulutukseen liittyvää sanastoa

Seuraavassa kappaleessa esittelen oppisopimuskoulutukseen liittyvät keskeiset käsitteet ja termit aakkosjärjestyksessä.

Ammatillinen kasvu ja ammattitaito tarkoittavat oppimisprosessia, jossa opiskelija saavuttaa ammatillisen pätevyyden. Ammatillinen kasvu mahdollistuu opiskelijan oman toiminnan kautta, kun hän oppii yhdistämään työssäoppimisessa, tietopuolisissa opinnoissa ja itsenäisessä opiskelussa saavutetut tiedot ja taidot toimivaksi kokonaisuudeksi. Tehokas henkilökohtaisen opiskeluohjelman käyttö auttaa opiskelijaa hahmottamaan ammattinsa kokonaisuutta. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 3.)

Ammatillinen lisäkoulutus. Lisäkoulutuksena toteutetaan ensisijaisesti ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin valmistavaa oppisopimuskoulutusta. Lisäkoulutuksena voidaan järjestää myös muuta kuin näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta esim. yrityksille räätälöityjä koulutushankkeita. Lisäkoulutus perustuu opiskelijan aikaisempaan ammatilliseen peruskoulutukseen ja/tai työkokemukseen ja sen tavoitteena on edistää ja ylläpitää ammattitaitoa tai hankkia ammatissa vaadittavia erityistaitoja. (Kaisaniemi 2002, 14.)

Ammatillinen peruskoulutus. Oppisopimusta solmittaessa päätetään, järjestetäänkö oppisopimuskoulutus tutkintoon johtavana opetussuunnitelman perusteiden mukaan vai näyttötutkinnon suorittamiseen valmistavana näyttötutkinnon perusteiden mukaan. Tällä hetkellä lähes kaikki oppisopimukset suoritetaan näyttötutkintoperusteisesti. Osana koulutusta näyttötutkinto suoritetaan tutkinnon osa kerrallaan.

Oppisopimuksena toteutettavan peruskoulutuksen tavoitteena on antaa ammattitaidon saavuttamiselle tarpeelliset tiedot ja taidot ja valmiuksia itsenäisenä ammatin harjoittajana toimimiseen. (Kaisaniemi 2002, 13.)

Arviointi edistää opiskelijan ammattitaidon kehittymistä ja ammatillista kasvua. Ohjaavalla arvioinnilla tarkoitetaan opiskelijan välitöntä ohjaamista ja palautteen antamista työtehtäviä tehtäessä. Ohjaamisen järjestämiseen voi osallistua useita henkilöitä työpaikalla, mutta nimetty työpaikkaohjaaja huolehtii siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus saada ohjausta sitä tarvitessaan. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 5.)

Henkilökohtainen opiskeluohjelma sisältää aikaisemman osaamisen arvioinnin ja henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat (HOPS). Henkilökohtaiseen opiskeluohjelmaan kuuluu myös osaamisen edistymisen arvioiminen. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 2.)

HENSU on henkilökohtainen näyttösuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan mm. näytön suorittamisen paikka, aika, arvioijat, suoritettava(t) tutkinnon osa(t) sekä suunnitellut suoritustavat ja menetelmät. Jokaisesta näytöstä tehdään etukäteen oma henkilökohtainen näyttösuunnitelma. Ennen kutakin näyttöä opiskelija tekee lisäksi erillisen henkilökohtaisen näyttösuunnitelman (HENSU) kyseessä olevasta näytöstä. Siinä hän suunnittelee yksityiskohtaisemmin näytön suorittamista. Näyttöön saa osallistua vasta sitten, kun henkilökohtainen näyttösuunnitelma on hyväksytty. . (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 3.)

HOPS on henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Tietopuolisesta opiskelusta, työssäoppimisesta ja näytöistä tehdään yleensä erilliset suunnitelmat. Yhdessä niistä muodostuu kokonaisuus, jonka osat täydentävät toisiaan. HOPSeissa suunnitellaan oppimisen tavoitteet, niiden saavuttamiseen tarvittavat työskentelytavat ja alustava aikataulu opinnoille. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 3.)

Korvaavuus tarkoittaa sitä, että aikaisemmin osoitettu tutkinnon perusteiden mukainen (ammattitaitovaatimukset sekä arvioinnin kohteet ja kriteerit täyttävä) osaaminen hyväksytään tutkintosuorituksiksi siltä osin kuin se voidaan luotettavasti todeta. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 3.)

Näyttö on arviointitilanne, jossa opiskelija osoittaa ammatillisen osaamisensa kyseessä olevan tutkinnon osan suhteen. Näyttö voi kestää yhden tai useampia päiviä ja siihen sisältyy käytännön työtehtäviä joko omalla työpaikalla tai jossakin toisessa yrityksessä. Näyttö voidaan järjestää myös työtehtävinä tai kokeena oppilaitoksella. . (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 3.)

Opintososiaaliset edut. Opiskelijalle on oikeus saada opintososiaalisia etuja tietopuolisen opetukseen ja tutkinnon suorittamiseen osallistumisen ajalta. 14€pv. Perheavustusta 16€ pv. Lisäksi on mahdollista saada matkakorvausta kotipaikkakunnalta tietopuolisen opetuksen järjestämispaikkakunnalle ja majoituskorvausta 5€pv. (Kaisaniemi 2002, 37.)

Oppisopimuksella tarkoitetaan työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettäviä opintoja, joita täydennetään tietopuolisilla opinnoilla (AKL 17§) Laki korostaa työssä ja työpaikalla oppimista mutta koulutukseen kuuluu myös tietopuolisia opintoja, joiden määrästä ja sisällöstä sovitaan opiskelijan henkilökohtaisessa opiskeluohjelmassa. (Kaisaniemi 2002, 13.)

Tietopuolista opiskelua suunnitellaan kartoittamalla niitä oppilaitoksessa suoritettavia teoriaopintoja, jotka opiskelija tarvitsee työssäoppimisen tueksi saavuttaakseen tutkinnossa vaadittavan ammattitaidon. Tietopuoliseen opiskeluun sisältyy myös itsenäisesti suoritettavia tehtäviä. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 5.)

Työantajan koulutuskorvaus. Opiskelijan kouluttamisesta aiheutuviin kustannuksiin työnantajalle maksetaan koulutuskorvausta. Korvauksen suuruutta arvioitaessa otetaan huomioon koulutusala sekä opiskelijan kokemus ja koulutustaso. Lisäksi työnantaja

voi hakea työvoimatoimistosta palkkatukea silloin kun hän palkkaa oppisopimussuhteeseen työttömän työnhakijan. (Kaisaniemi 2002, 14.)

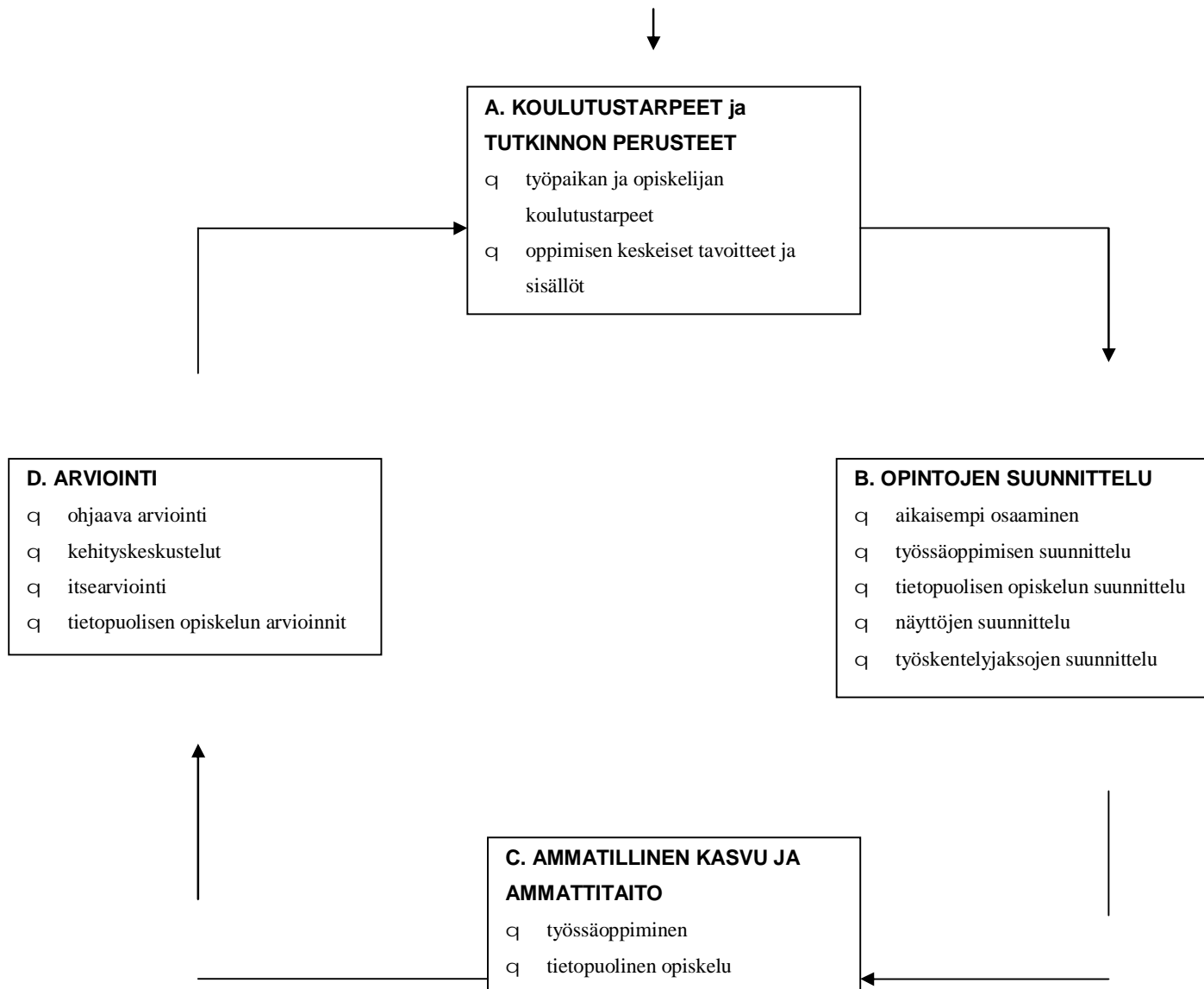
Työpaikkaohjaaja on työpaikalla tapahtuvan oppimisen ohjaamisen vastuuhenkilö (joku työntekijöistä). Ohjaamisen järjestämiseen voi osallistua useitakin henkilöitä työpaikalla, mutta nimetty työpaikkaohjaaja huolehtii siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus saada ohjausta sitä tarvitessaan. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 3.)

Työssäoppimista suunnitellaan tekemällä kirjallinen suunnitelma työpaikalla suoritettavista työtehtävistä, jotka liittyvät tutkintoon ja opiskelun tavoitteisiin. Sen suunnitteluun osallistuvat opintojen aloittamisvaiheessa työpaikkaohjaaja, opiskelija ja koulutuksen järjestäjä. Tällöin tarkastellaan työssäoppimisen mahdollisuuksia koko koulutusaikaa ajatellen. Myöhemmin työpaikkaohjaaja ja opiskelija suunnittelevat yhdessä työssäoppimista työskentelyjakso kerrallaan. Tämä tehdään yleensä edellisen jakson työssäoppimisen arvioinnin yhteydessä kehityskeskustelussa. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 2-3.)

2.4 Henkilökohtainen opiskeluohjelma oppisopimusopiskelussa

Opiskelun henkilökohtaistaminen tarkoittaa oppisopimuskoulutuksessa opiskelijan tarvitsemien ohjaus-, neuvonta-, opetus- ja tukitoimien asiakaslähtöistä suunnittelua ja toteuttamista. Opiskelijalle suunnitellaan joustavat, henkilökohtaiset oppimisjärjestelyt. Henkilökohtaistaminen sisältyy oppisopimuskoulutuksen kaikkiin vaiheisiin: suunnitteluun, tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen ja näyttötutkinnon suorittamiseen. (kuvio 1.)

HENKILÖKOHTAINEN OPISKELUOHJELMA

Kuvio 1. Oppisopimuskoulutuksessa oppimisprosessia voidaan kuvata kehänä, joka tiivistyy opintojen edetessä ja jossa eri oppimisympäristöissä hankitut tiedot ja taidot liitetään toisiinsa.

Koulutustarpeet (A) tarkoittavat sitä osaamista, mitä opiskelija ja työpaikka tavoittelevat. Suoritettava tutkinto valitaan näiden tarpeiden perusteella. Tutkinnon

perusteet ovat Opetushallituksen vahvistamat. Niihin sisältyvät tutkinnon osat tai opintokokonaisuudet, oppimisen tavoitteet, keskeiset oppimissisällöt, ammattitaitovaatimukset ja arvioinnin kriteerit. Henkilökohtainen opiskeluohjelma laaditaan näiden perusteiden sekä opiskelijan ja työpaikan koulutukselle asettamien tavoitteiden pohjalta. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 5.)

Opintojen suunnittelu (B) edellyttää työpaikkaohjaajan, opiskelijan ja tietopuolisen opetuksen järjestäjän yhteistä suunnittelua. Siihen sisältyy työssäoppimisen, tietopuolisen opiskelun ja ammattitaitoa arvioivien näyttöjen suunnitteleminen. Opintojen alussa laaditaan suunnitelmat yleisellä tasolla koko opiskeluajalle ja myöhemmin yksityiskohtaisemmin kutakin työskentelyjaksoa varten. Suunnitelmien taustalla on selvitys opiskelijan aikaisemmasta osaamisesta. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 5.)

Työssäoppimisen suunnitteluun osallistuvat opintojen aloittamisvaiheessa työpaikkaohjaaja, opiskelija ja koulutuksen järjestäjän edustaja. Tällöin tarkastellaan työssäoppimisen mahdollisuuksia koko koulutusaikaa ajatellen. Myöhemmin työpaikkaohjaaja ja opiskelija suunnittelevat yhdessä työssäoppimista työskentelyjakso kerrallaan. Tämä tehdään yleensä edellisen jakson työssäoppimisen arvioinnin yhteydessä kehityskeskustelussa. Työssäoppimista suunniteltaessa kirjataan ylöshenkilökohtaiset tavoitteet, jotka liittyvät suoritettaviin tutkinnon osiin tai opintokokonaisuuksiin eli se, mitä osaamista tavoitellaan sekä sisältö työssäoppimiselle eli se, millaisissa työtehtävissä tavoitteet saavutetaan. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 5.)

Tietopuolista opiskelua ja näyttöjä suunnitellaan työpaikkaohjaajan, opiskelijan ja ammatinopettajan yhteistyönä. Koko opiskeluaikaa koskevaan suunnitelmaan kirjataan mm. tietopuolisten opintojen alustava aikataulu sekä se, mitä tutkintoon tai tutkinnon osiin liittyviä näyttöjä opiskelija tulee antamaan sekä missä, milloin ja millä tavoin hän ne antaa. Ennen kutakin näyttöä opiskelija tekee lisäksi erillisen henkilökohtaisen näyttösuunnitelman (HENSU) kyseessä olevasta näytöstä. Siinä hän suunnittelee yksityiskohtaisemmin näytön suorittamista. Näyttöön saa osallistua vasta sitten, kun henkilökohtainen näyttösuunnitelma on hyväksytty. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 5.)

Ammatillinen kasvu (C) ja ammattitaito tarkoittavat oppimisprosessia, jossa opiskelija saavuttaa ammatillisen pätevyyden. Ammatillinen kasvu mahdollistuu opiskelijan oman toiminnan kautta, kun hän oppii yhdistämään työssäoppimisessa, tietopuolisissa opinnoissa ja itsenäisessä opiskelussa saavutetut tiedot ja taidot toimivaksi kokonaisuudeksi. Tehokas henkilökohtaisen opiskeluohjelman käyttö auttaa opiskelijaa hahmottamaan ammattinsa kokonaisuutta. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 5.)

Arvionti (D) edistää opiskelijan ammattitaidon kehittymistä ja ammatillista kasvua. Ohjaavalla arvioinnilla tarkoitetaan opiskelijan välitöntä ohjaamista ja palautteen antamista työtehtäviä tehtäessä. Ohjaamisen järjestämiseen voi osallistua useita henkilöitä työpaikalla, mutta nimetty työpaikkaohjaaja huolehtii siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus saada ohjausta sitä tarvitessaan. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 5.)

Varsinaisessa työssäoppimisen arvioinnissa tarkastellaan aiemmin tehdyn suunnitelman toteutumista ja arvioidaan opiskelijan edistymistä. Arviointia suoritetaan jokaisen työskentelyjakson päättyessä. Opiskelijan saamat työssäoppimisen arvosanat muodostuvat kehityskeskusteluissa, joissa opiskelija itse arvioi edistymistään yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa. Arvioinnin suorittamista käytännössä on esitelty tarkemmin Työssäoppimisen suunnittelu ja arvionti -osassa. Tietopuolista opiskelua arvioidaan oppilaitoksessa. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 5.)

Työssäoppiminen ja tietopuolinen opetus sekä itsenäinen opiskelu valmistavat opiskelijaa ammattitaidon osoittamiseen näytöissä. Näytöillä arvioidaan opiskelijan osaamista tutkinnon keskeisissä osaamisalueissa. Ne voidaan suorittaa joko työpaikoilla ja/tai oppilaitoksen järjestäminä näyttöpäivinä. Tutkintotodistuksen saaminen edellyttää näyttöjen hyväksytyä suorittamista. Arvioinnin kriteerit löytyvät tutkinnon perusteista. Näytön arvionti ei ole riippuvainen tietopuolisen opiskelun tai työssäoppimisen arvioinneista, vaan näyttö arvioidaan omana kokonaisuutenaan. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 5.)

2.5 Työssäoppimisen suunnittelu ja arviointi

2.5.1 Suunnittelun ja arvioinnin tarkoitus

Oppisopimuskoulutuksessa painottuu työn kautta tapahtuva oppiminen, jota on 80 % opiskelusta. Työssäoppimisen suunnittelun ja arvioinnin tarkoituksena on edistää opiskelijan osaamisen kehittymistä ja ammattitaitovaatimusten saavuttamista. Tutkintojen ammattitaitovaatimukset on esitelty opetushallituksen vahvistamissa tutkinnon perusteissa. (Kaisaniemi 2002, 26.)

Työpaikkaohjaajan tehtäviin kuuluu suunnitella työssäoppimista yhdessä opiskelijan kanssa sekä ohjata ja tukea opiskelijaa työssäoppimisen aikana. Työpaikkaohjaaja arvioi opiskelijan osaamista yhdessä opiskelijan kanssa ja toimii yhdyshenkilönä työpaikan, opiskelijan ja koulutuksen järjestäjän välillä. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 6.)

Työssäoppimisen arviointi kuvaa opiskelijan ammattitaidon kehittymistä ja antaa samalla mahdollisuuden arvioida opiskelijan valmiuksia näyttöjen suorittamiseen. Arvioinnin apuna käytetään opiskelijan ja työpaikkaohjaajan välistä kehityskeskustelua. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 6.)

2.5.2 Kehityskeskustelu työssäoppimisen suunnittelun ja arvioinnin välineenä

Opiskelija ja työpaikkaohjaaja käyvät vähintään kaksi kertaa vuodessa kehityskeskustelun, jossa arvioidaan osaamisen edistymistä tavoitteiden mukaisesti ja asetetaan oppimistavoitteita seuraavalle työskentelyjaksolle. Kehityskeskustelu on tärkeä osa opiskelijan ohjausta ja arviointia. Erityisenä tavoitteena on kehittää opiskelijan itsearviointitaitoa. Kehityskeskustelussa pyritään avoimeen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen ja yhteisymmärrykseen. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 6.)

Kehityskeskustelut on hyvä ajoittaa touko-kesäkuulle ja marras-joulukuulle, jolloin voidaan samalla täyttää koulutuksen järjestäjälle palautettava työssäoppimisen arviointilomake. Kehityskeskustelun voi käydä useamminkin.

Opiskelija ja työpaikkaohjaaja valmistautuvat kehityskeskusteluun:

- keskustelun ajankohta ajoissa kalenteriin ja/tai työvuorolistaan
- aikaa (1-1.5h) ja rauhallinen paikka
- työssäoppimisen tavoitteet, suunnitelmat, ammattitaitovaatimukset ym. dokumentit mukaan
- työssäoppimisen arviointilomakkeen voivat molemmat täyttää jo ennakkoon omasta puolestaan keskustelun pohjaksi

(Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 6.)

Kehityskeskustelussa on hyvä käydä läpi kuluneen työskentelyjakson arviointi, joita ovat:

- mitkä olivat oppimistavoitteet tällä työskentelyjaksolla?
- mitä tavoitteiden suuntaisia työssäoppimistehtäviä opiskelija on tehnyt ja miten osaaminen niissä on kehittynyt (ja mistä sen voi päätellä tai nähdä)?
- mitä tietopuolisia opintoja on ollut ja miten ne ovat edistäneet osaamista?
- miten opiskelija on toiminut työyhteisössä?
- miten opiskelija on toiminut suhteessa asiakkaisiin?
- mitä opiskelija olisi voinut tehdä toisin/paremmiin?
- miten työpaikkaohjaaja onnistui tehtävässään ja mitä voisi tehdä toisin tai paremmiin?

Sekä seuraavan työskentelyjakson arviointi

- koulutusohjelman vaihe, opetussuunnitelma, tietopuoliset opinnot
- opiskelijan henkilökohtaiset oppimistavoitteet ko. jaksolle
- työpaikan tavoitteet opiskelijalle
- millaisin työtehtävin ja työjärjestelyin tavoitteisiin pyritään – konkreettisia suunnitelmia
- ohjaamiseen liittyvät asiat ja käytännöt
- muut mahdolliset järjestelyt

(Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 6-7.)

Näin rakentunut kehityskeskustelu jäsentää työssäoppimista opiskelijan ja työpaikkaohjaajan osalta ja mahdollistaa palautteen kuluneesta arviointijaksosta, helpottaa toiminnan arviointia ja tulevan jakson suunnittelua.

2.5.3 Arvioinnin kohteet ja toteutus käytännössä

Työssäoppimisen arvioinnin opiskelija ja työnantaja tekevät yhdessä kehityskeskustelun perusteella. Työssäoppimisen arviointilomakkeessa on viisi arviointikohdetta ja kukin kohta arvioidaan numeroasteikolla 1-5.

1. Ammatillinen kasvu

2. Ammatillinen osaaminen, joka sisältää arviot ammattitietouden hallinnasta eli siitä, miten ammatista hankittu tieto ja käytännön toiminta työssä yhdistyvät sekä siitä, kuinka itsenäisesti ja laadukkaasti opiskelija työskentelee.

3. Suunnittelu- ja kehittämisvalmiudet sisältävät arvion siitä, miten opiskelija suunnittelee, kehittää ja arvioi työtään.

4. Työelämän sosiaaliset taidot liittyvät valmiuksiin työskennellä työyhteisössä rakentavasti ja yhteistyötä edistävasti.

5. Työturvallisuus- ja ympäristövalmiudet sisältävät arvion siitä, kuinka opiskelija huomioi työturvallisuuteen ja ympäristöasioihin liittyviä näkökohtia työssään.

Lisäksi samalla lomakkeella arvioidaan alakohtaiset tutkinnon osat tai opintokokonaisuudet, joita ovat opetussuunnitelman mukaiset keskeiset osaamisalueet. Arvioinnin kohteena on opiskelijan edistyminen ammattitaidon eri osa-alueilla. Työskentelyjaksoittain tarkastellaan sitä, kuinka tavoitteet on saavutettu ja osaaminen edistynyt. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 7.)

Väliarvioinnissa työpaikkaohjaaja ja opiskelija keskustelevat kuluneesta työskentelyjaksosta sekä siihen liittyneistä henkilökohtaisista tavoitteista ja työssäoppimisen sisällöistä. Arviointi voi silloin koskea kaikkia siihen mennessä suoritettuja tutkinnon osia/opintokokonaisuuksia tai vain niitä osia, joihin henkilökohtaisen opiskeluohjelman perusteella on keskitytty kyseisellä jaksolla.

(Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 7.)

Työpaikkaohjaaja merkitsee keskustelun ja yhdessä tehdyn arvioinnin perusteella arvosanan (kiitettävä 5, hyvä 4 tai 3, tyydyttävä 2 tai 1) arvioinnin kohteena olevien tutkinnon osien/opintokokonaisuuksien kohdalle. Työssäoppimisen arvioinnin ja seuraavan työskentelyjakson suunnitelman vahvistavat allekirjoituksillaan sekä

työpaikkaohjaaja että opiskelija. Arvioinnista otetaan kopio, joka jää opiskelijalle. Arviointi lähetetään Aikuis- ja työpaikkakoulutusyksikköön koulutuskorvauksen hakemisen yhteydessä. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 7.)

Työssäoppimisen loppuarvioinnissa työpaikkaohjaaja arvioi opiskelijan osaamista koulutuksen päättyessä. Opiskelija saa lopullisen arvioinnin edistymisestään kaikissa tutkinnon osissa/opintokokonaisuuksissa ja ammatillisen kasvun osa-alueilla. Aikuis- ja työpaikkakoulutusyksikkö lähettää työpaikkaohjaajalle pyynnön loppuarvioinnin tekemisestä 1 – 2 kuukautta ennen oppiajan päättymistä. (Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma, 2006, 7.)

3 OPISKELUVALMIUKSIEN KEHITTÄMISPÄIVÄ

3.1 Lähtökohdat

Edellisissä osioissa on kuvattu tarkasti koko oppisopimusopiskelun prosessi. Kun oppisopimus solmitaan on opiskelijan, koulutuksen järjestäjän ja koulutuksen maksajan eli yhteiskunnan etujen mukaista, että opiskelija saa suoritettua tutkinnon loppuun suunnitelmien mukaan.

Yleensä ajatellaan niin, että koulutuksen järjestäjän toiminnan tehokkuutta ja vaikuttavuutta voidaan parhaiten mitata tutkinnon loppuun suorittaneiden määrällä. Koulutusprosessin sisällöllistä laatua parantamalla toiminnalle asetetut ulkoiset tavoitteet on helpompi saavuttaa. Oppisopimusopiskelijoille tarkoitettu opiskelunvalmiuksien kehittämispäivä on opinto-ohjauksen väline, jonka tavoitteena on parantaa yksittäisen opiskelijan opiskelunvalmiuksia. Hyvillä opiskelunvalmiuksilla myös tutkinnon suorittaminen helpottuu. Tärkeää on, että opiskelijoilla on riittävät asenteelliset, tiedolliset ja sosiaaliset uuden oppimiseen. (Pyykkö & Ropo 2000, 29.)

Oppisopimusopiskelun merkitys opiskelijalle on yleensä suuri. Hän saa koulutuksen aikana suoritettua ammatillisen tutkinnon. Lisäksi hän on työsuhteessa

koko koulutuksen ajan eli saa palkkaa, ammatillisen pätevyyden ja työkokemusta. Näiden merkittävien tekijöiden kautta hänen mahdollisuudet työelämässä kasvavat.

Työpaikoille oppisopimuskoulutuksen merkitys voi olla myös suuri ja samansuuntainen kuin opiskelijalle. He saavat yrityksen tarpeisiin täsmäkoulutettua työvoimaa, ja yhteiskunta myös tukee sitä taloudellisesti. Usein varsinkin pienillä työpaikoilla korostuu uusimman tiedon saaminen työpaikan käyttöön. Lisäksi he saavat motivoituneita tutkinnon suorittaneita työntekijöitä. Työelämän tarpeita vastaava ammatillinen koulutus on vetovoimaista. Opiskelijoiden kiinnostus koulutusta kohtaan herää ja säilyy, jolloin taataan osaavan työvoiman saanti. (Työssäoppimisen opas 1999, 15.)

Oppisopimusopiskelun ominaispiirteet ovat erilaiset kuin peruskoulussa tai ns. päiväopiskeluna tapahtuvassa ammatillisessa II-asteen koulutuksessa tai aikuiskoulutuksessa. Kuten todettu oppisopimusopiskelu on työpaikalla käytännön työtehtävissä tapahtuvaa opiskelua, jota täydennetään oppilaitoksissa tapahtuvalla tietopuolisella opiskelulla. Opiskelu on näyttötutkintoperusteista, ja opiskelijalla on velvollisuus osallistua koulutuksen aikana näyttöihin. Koulutustyöpaikassa tapahtuvaa opiskelua on noin 70-80% . Siksi opiskelu edellyttää hieman erilaisia opiskeluvalmiuksia, joihin osa opiskelijoista on tottunut. Asia on yksikössämme tiedostettu, ja siihen on paneuduttu erityisesti oppisopimusta tehtäessä, käymällä opintojen erityispiirteet ja toimintamallit läpi yhdessä opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kanssa. Samoin tietopuolisen opiskelun alkaessa ja työssäoppimisen arviointiin liittyvään materiaaliin on liitetty ohjaustoimintaa tukevaa materiaalia.

Yksi merkittävä tekijä opiskeluvalmiuksien kehittämispäivän tarpeellisuudelle oppisopimusopiskelussa on opiskelijavalinta. Tässä opiskelutavassa opiskelijavalinnan tekee työnantaja. Yleensä prosessi etenee niin, että opiskelija itse ottaa yhteyttä työnantajaan ja käy alustavat neuvottelut oppisopimuspaikasta. Mikäli työnantajalla on tarvetta uudelle työntekijälle, hän mahdollisesti on valmis tekemään oppisopimuksen. Tässä vaiheessa työnantaja tai opiskelija ottaa yhteyttä koulutuksen järjestäjään. Tietenkin on tapauksia, joissa koulutuksen järjestäjä on voinut antaa opintoneuvontaa jo neuvotteluvaiheessa tai työnantajalle koulutusmuoto on entuudestaan tuttua. Kuitenkin usein ensimmäinen kontakti koulutuksen järjestäjään otetaan siinä vaiheessa, kun molemmat osapuolet ovat valmiita sopimukseen. On

luonnollista, että neuvotteluissa korostuu työntekijän ja työnantajan roolit. Opiskelun ja tutkinnon suorittamisen haasteet jää vähemmälle huomiolle. Nämä tekijät opiskelija kohtaa vasta sen jälkeen kun hän on jo aloittanut opiskelut.

Työttömyyden kasvu ja epävarmuuden lisääntyminen työ- ja koulutusmarkkinoilla eivät ole juuri vaikuttaneet nuorten tulevaisuuden suuntautumiseen (Lairio & Puukari & Nissilä 2001, 88). Oppisopimusopiskelijaksi hakeutuu usein työorientoituneita käytännön tekijöitä, joille työ ja palkka ovat etusijalla, ja tutkinnon suorittaminen ja opiskelu perinteissä mielessä ei ole niin tärkeää. Varsinkin nuorilla perinteinen opiskelu oppilaitoksissa voi olla epämieliekäs ajatus, ja kokemukset aiemmasta opiskelusta ovat kielteisiä. Oppisopimusopiskelu tarjoaa heille opiskelumuodon, jossa he voivat tehdä käytännön työtä ja yhdistää sen tutkintoon johtavaan opiskeluun. Usein myös työnantajat arvostavat autenttisissa työtehtävissä tapahtuvaa oppimista. (Raivola 2000, 17.)

Suhtautuminen opiskeluun ja työntekoon tulee olla positiivista jotta opiskelija ja työntekijä viihtyisi työssään ja saa aikaan hyvää tulosta. Positiiviseen suhtautumiseen sisältyy korkea motivaatio, säännöllisyys työnteossa ja kyky suhtautua myönteisesti erilaisiin tilanteisiin ja ihmisiin. Työpaikalla ohjaajan ja oppilaitoksessa opettajan tulee ohjata opiskelijaa omaksumaan kaikkia näitä asioita mm. omalla esimerkillä ja ohjauskeskusteluilla. (TukiOTTEita opintoihin ja verkostoitumiseen, 2005, 24-25.)

Opiskeluvalmiudet ja työskentelytottumukset ovat osittain opiskelijan kyvyistä riippuvaisia, mutta myös niitä voidaan kehittää. Kuten todettu oppisopimusopiskelussa opiskelu poikkeaa peruskouluopiskelusta; opiskelijan on suoriuduttava itsenäisemmin ja kannettava enemmän vastuuta omasta oppimisestaan. Opiskelijalta odotetaan aktiivisuutta ja itseohjautuvuutta, joiden tulee lisääntyä koko opiskelun ajan. Erityisesti nuorten opiskelijoiden kohdalla on hyvä muistaa, että itseohjautuvuus on tavoite ei oppimisen lähtökohta, ja että opiskelija tarvitsee tukea kasvaakseen itseohjautuvaksi. Osa opiskelijoista on oppinut opiskeluhistoriansa aikana vääriä opiskelutottumuksia, joista poisoppiminen paremman oppimisstrategian omaksuminen on opinnoille iso haaste. Oppisopimusopiskelussa opiskelee myös nuoria, jotka ovat valinneet selviytymiskeinoksi alisuoriutumisen tietopuolisessa opiskelussa. Näiden opiskelijoiden huomioiminen ja ohjaaminen on tärkeää, jotta opinnot sujuisivat

opiskelijan kykyjä vastaavasti. (TukiOTTEita opintoihin ja verkostoitumiseen, 2005, 25.)

Mielikuvat ja kokemukset oppisopimusopiskelusta voivat olla virheellisiä ja opiskelu osoittautuukin huomattavasti oletettua haastavammaksi. Käytännössä tämä voi ilmetä niin, että tietopuolinen opiskelua on oletettua enemmän ja opiskeltavat asiat vaikeita, ja rytmi liian nopea. Siitä johtuen tehtävät jäävät tekemättä, näyttöihin ei voi osallistua ja lopulta asioita kasaantuu liikaa, ja motivaatio katoaa. Etenkin nuorilla voi ilmetä puutteita myös työelämän pelisääntöjen noudattamisessa ja pitkäjänteisyydessä. Usein he menevät ensimmäiseen pidempään työsuhteeseen, ja sitoutuminen kolmeksi vuodeksi usein tiukkoihin työn ja työnantajan asettamiin reunaehtoihin voi olla hankalaa. Nuoruus elämänvaiheena on jo itsessään hämmentävää, ja siihen liittyy monia muita kasvun ja kehittymisen haasteita. Jos nuoren elämässä tulee isoja muutoksia niin se heijastuu yleensä myös työn tekemiseen ja tietopuoliseen opiskeluun. Ongelmanratkaisutaidot on joskus puutteellisia ja asioita ratkotaan tavalla, jota työnantaja ei hyväksy. Oppisopimusopiskelussa on usein nuoren näkökulmasta totuttua tiukemmat ehdot, ja työstä ja opiskelusta yleensä on vaikeuksienkin aikana selvittävä tai ainakin selvitettävä asioita niin, että työnantaja voi ne huomioida ja ymmärtää. Esimerkkinä voi mainita luvattomat poissaolot tietopuolisesta opiskelusta ja/tai työpaikalta sekä kriittisen palautteen käsitteleminen. Opiskelijan kohdalla suurimmat ennakoitavat riskitekijät voivat olla 1. ammatillisen tai muun koulutuksen puuttumisen. 2. työkokemuksen puuttuminen 3. opiskelijan ikä, jos hän on erityisen nuori tai iäkkäämpi ja kokee opiskelutaidot puutteellisiksi.

Aina haasteet eivät kohdistu opiskelijaan vaan työpaikkakin voi olla normaalia haasteellisempi. Työpaikan kohdalla suurimmat riskitekijät ovat:

1. ei kokemusta oppisopimuskoulutuksesta tai siellä on aiemmin keskeytynyt oppisopimuksia.
2. ei kokemusta työpaikkaohjauksesta, eikä koulutettuja työpaikkaohjaajia
3. ei muotoutuneita ohjauskäytänteitä.

Haasteita voi olla myös tietopuolisen opetuksen järjestävässä oppilaitoksessa. Oppilaitoksissa riskitekijät voi jaotella seuraavasti:

1. ei aikaisempaa kokemusta oppisopimuskoulutuksen tietopuolisen järjestämisestä.
2. ei toimivaksi todettua yhteistyömallia.

3. opetus järjestetään integroidusti päiväopetuksen ryhmiin eli oppisopimusopiskelijoilla ei ole omaa ryhmää johon hän kuuluu.

Näitä riskitekijöitä voi yksittäisessä oppisopimuksessa olla yksi tai useampi mutta yksi heikko lenkki voi johtaa siihen, ettei opiskelija saa tutkintoa suoritettua. Meidän yksikön ohjaustoimintaa pyritään kehittämään kaikilla osa-alueilla. Opiskeluvalmiuksien kehittämispäivää olen suunnitellut ja toteuttanut huomioiden nämä haasteet.

Jo käytössä olevista ohjaustoimista huolimatta haluamme edelleen kehittää ja luoda uusi yhtenäinen toimintamalli alkuvaiheen opinto-ohjaukseen. Alkuvaiheen ohjauksella myös koulutuksen järjestäjän myöhemmin tapahtuva, opintojen aikainen ohjaus ja opiskelijan itseohjautuvuus kehittyvät ja on tehokkaampaa.

Opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä on suunnattu juuri tällä kohderyhmälle, jolla voidaan ennakoida olevan puutteita erilaisissa opiskeluun liittyvissä haasteissa tai prosessissa on mukana riskitekijöiksi luokiteltavia osia. Oppisopimusopiskelu on lopulta vain yksi tapa opiskella ja siihen kuuluu tutkinnot suorittaminen. Opiskelumuodon haasteet ja erityispiirteet joita opiskelija ei alkuvaiheessa ehkä osaa ottaa huomioon ovat moninaiset.

3.2 Tavoitteet

Opiskeluvalmiuksien kehittämispäivän tavoitteena on oppisopimusopiskelijoiden opintojen alkuvaiheen opinto-ohjausta kehittämällä

- parantaa opiskelijoiden orientaatiota oppisopimusopiskeluun
- parantaa itsenäisen opiskelun ja itsearvioinnin taitoja
- kehittää työelämävalmiuksia
- tunnistaa ja puuttua oppimisen esteisiin
- ehkäistä opintojen keskeyttämistä ja parantaa läpivirtausprosenttia.

Kehittämispäivän toiminnalliset tavoitteet ovat:

1. Selventää oppisopimusopiskelun ominaispiirteet

2. Kehittää henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman suunnittelu- ja laadintavalmiuksia.
3. Kehittää ongelmanratkaisutaitoja sekä opiskelijan taitoa asettaa realistisia oppimistavoitteita.

3.3 Sisältö

Opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä on tarkoitettu kaikille oppisopimuskoulutustaan aloittaville opiskelijoille. Myös opintonsa aikaisemmin aloittaneilla on mahdollisuus osallistua koulutukseen.

Opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä toteutetaan oppisopimuskoulutuksen järjestäjän Oulun seudun ammattiopiston Aikuis- ja työpaikkakoulutusyksikön tiloissa yhden päivän aikana. Koulutukseen voi ilmoittautua samassa yhteydessä, kun oppisopimusta laaditaan. Opiskelijoita kannustetaan osallistumista koulutukseen tai lähes velvoitetaan, jos kohdassa 4. mainittuja opiskelun riskitekijöitä on paljon. Koulutukseen osallistuu yleensä vain opiskelija, ei siis työpaikkaohjaaja. Syksyn 2005 aikana koulutukseen on osallistunut yhteensä n. 50 henkilöä, ja se on toteutettu kolmella erilaisella tavalla. (Liite 1, koulutusseite)

1. Kaikille aloittaville opiskelijoille tarkoitettu opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä, (Liite 2, kutsu koulutukseen)
2. Laitoshuoltajille suunnattu opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä
3. Talonrakennusalalle suunnattu opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä

Seuraavissa kappaleissa tarkemmin päivien sisällöistä:

1. Kaikille aloittaville opiskelijoille tarkoitettuun opiskeluvalmiuksien kehittämispäivään on osallistunut eniten kaupanalan opiskelijoita, mutta myös sosiaali- ja terveysalan, tekniikan- ja liikenteen ja luonnonvara-alan opiskelijoita.

Sisällöt päivän aikana ovat seuraavat:

1. oppisopimuskoulutuksen erityispiirteet
2. oppisopimuskoulutuksen suunnittelu
3. henkilökohtaisten oppimistavoitteiden asettaminen
4. työssäoppimisen suunnittelu ja arviointi
5. tietopuolinen opiskelu

6. opiskelutekniikka oppisopimuskoulutuksessa

7. opinto-ohjaus oppisopimusopiskelussa

* tarpeen mukaan sovitaan erillinen aika lähtötasotesteihin äidinkielessä ja matematiikassa.

Koulutus alkoi pienellä alustuksella päivän tavoitteista ja oppisopimuskoulutuksesta. Oppisopimuskoulutuksen suunnittelu, oppimistavoitteiden asettaminen ja tietopuoliseen opiskeluun perehtyminen tapahtui aiheeseen liittyvien paritehtävien (liitteenä tehtävät) ja niiden pohjalta käytävän keskustelun avulla. Työssäoppimisen suunnitteluun perehdyttiin tekemällä työssäoppimisen suunnitelmaa tutkinnon perusteita hyödyntäen. Samoin arviointiin perehdyttiin tekemällä oppisopimuskoulutuksen väliarvioinnit. Monilla opiskelu oli vasta alussa ja työssäoppimisen suunnittelu ja arviointi oli hankalaa, kun ei ollut kokemusta. Kouluttajan avustuksella aiheeseen voitiin kuitenkin perehtyä. Opiskelutekniikkaa harjoiteltiin sivuavasti kaikissa teemoissa mutta siihen oli myös oma opiskelumateriaalipaketti. Tarjolla olevaa opinto-ohjausta sivuttiin myös useissa kohdissa ja aiheesta keskusteltiin kokoavasti päivän lopussa. (Liite 3, tehtäväpaketti esimerkki)

2. Laitoshuoltajille suunnattu opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä toteutettiin yhdessä laitoshuoltajien tietopuolisen opetuksen kouluttajan kanssa. Päivän teemat olivat yleisellä tasolla samat, mutta heille oli suunniteltu oma materiaali. Laitoshuoltajille toteutettiin oma päivä, koska uusia sopimuksia syntyi vuonna 2005 paljon, ja alan opiskelijoiden lähtötilanteissa ja työpaikoissa oli normaalia enemmän riskitekijöitä. Lisäksi pystyttiin vahvistamaan ryhmäytymistä, kun mukana ei ollut muiden alojen opiskelijoita. Päivän aikana korostui muita päiviä enemmän työpaikkaohjaajan rooli ja tietopuolisen opiskelun opiskelutekniikka. (liitteenä ohjelma)

3. Talonrakennusalalle suunnattu opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä toteutettiin yhdessä meidän yksikön tekniikan- ja liikenteenalan oppisopimuksista vastaavan koulutussuunnittelijan kanssa. Talonrakentajille suunniteltu oma koulutuspäivä toteutettiin, koska heidän tietopuolinen opiskelunsa tapahtuu perjantaisin eli samana päivänä kun kaikille opiskelijoille tarkoitettu opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä. Lisäksi talonrakennusalalla on vaikeuksia saada opiskelijat motivoitumaan ja

sitoutumaan tietopuoliseen opiskeluun. Myös näyttöjärjestelyiden toteutus vaatii erityisen paljon omatoimisuutta. Koulutus toteutettiin samoilla teemoilla, painottaen tietopuolisen opiskelun merkitystä ja näyttöjärjestelyitä.

4 KOKEMUKSIA OPISKELUVALMIUKSIEN KEHITTÄMISPÄIVISTÄ

4.1 Opiskelijan näkökulma

Opiskelijan kokemuksia koulutuspäivän annista ja tavoitteiden onnistumisesta olen kerännyt ryhmäkohtaisilla palautekeskusteluilla. Palautteen kerääminen ei ole ollut kirjallista, mutta uskon palautteen olevan relevanttia tälläkin tavalla. Olen aina ennen keskustelua kerrannut tavoitteet ja korostanut, ettei kukaan saa lähteä kotiin, jos tuntuu että tavoitteet ei ole toteutuneet. Keskustelu on tehty viimeisenä ennen kotiin lähtöä. Koulutuksen kirjattuna tavoitteena oli:

1. Selventää oppisopimuskoulutuksen ominaispiirteet
2. Kehittää henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman suunnittelu- ja laadintavalmiuksia.
3. Kehittää ongelmanratkaisutaitoja sekä opiskelijan taitoa asettaa realistisia oppimistavoitteita.

Tavoitteet ovat lähellä toisiaan sekä sellaisia, että jos onnistutaan selventämään oppisopimuksen ominaispiirteet niin se helpottaa myös opiskelun suunnittelua ja oppimistavoitteiden asettamista.

Keskusteluissa saamamme palaute opiskelijoilta on ollut myönteistä. Suullisen palautteen ongelmana saattaa olla, että negatiivista palautetta on hankalampia antaa, mutta uskon että sitäkin annetaan jos siihen on aihetta. Koulutus on järjestetty jo yli kymmenen kertaa eikä vielä ole tullut negatiivista palautetta. Usein palautteessa on toistunut sama teema jonka voi kiteyttää seuraavasti: ”Nyt oikeasti tiedän mistä oppisopimuksessa on kyse.” Palautteesta voi päätellä, että yhden päivän mittaisen koulutuksen tavoitteet on saavutettu hyvin. Syynä siihen, että koulutus on koettu mielekkäänä on sanottu, että oli aikaa perehtyä aiheeseen, ja asioita käsiteltiin henkilökohtaisella tasolla.

Toinen konkreettisempi palaute on koskenut työssäoppimista. Aihetta on päivien aikana käsitelty moneen otteeseen. Palautteessa opiskelijat ovat kertoneet, että koulutuksen myötä he ymmärtävät työssäoppimisen merkityksen ja näkevät mahdollisuuksia siihen työpaikalla nyt enemmän. Työssäoppimisen arvioinnit koetaan joskus hankalina tai niiden merkitystä ei ymmärretä, mutta palautteen mukaan koulutuspäivän jälkeen arvioinnit osataan tehdä ja niiden merkitys ymmärretään.

Tietopuolista opiskelua käsitellään pohtimalla sen merkitystä ja miettimällä omia oppimiskokemuksia, opiskelutekniikkaa ja mahdollisia opiskeluvaikeuksia. Tätä osaluetta, kuten työssäoppimistakin, käsitellään tutkinnon perusteita hyödyntäen. Palautekeskusteluissa on kerrottu, että tietopuolista opiskelua on jännitetty ja sen todellista merkitystä ei ole ymmärretty oppimisen näkökulmasta. Opiskelijat kyllä kokevat oppivansa työpaikalla ja opiskelujaksolla oppilaitoksessa, mutta samaan pakettiin niitä on ollut vaikea asettaa, koska ympäristöt ovat niin erilaisia. Palautteesta käy ilmi, että koulutuksen jälkeen opiskelijat osaavat ajatella paremmin tietopuolista opiskelua suoritettavan tutkinnon ja työssäoppimisen näkökulmasta.

Aikuiset jännittävät ja ovat epävarmempia omasta osaamisesta tietopuolisessa opiskelussa kuin nuoret. Aihetta käsittelemällä turha jännittäminen on jäänyt osalta pois ja se on iloisena tuotu esille palautteessa. Osalla opiskelijoista voi olla ongelmana heikko sitoutuminen opiskelujaksolla. Sen merkitystä ei ymmärretä, kun työt sujuvat jo hyvin. Heille tutkinnon perusteiden ja näyttöjen käsitteleminen koulutuksessa on ollut motivaatiota lisäävää ja osa on sen uskaltanut myös sanoa.

4.2 Koulutuksen järjestäjän näkökulma

Koulutuksen järjestäjän ja kouluttajan näkökulmasta kokemuksia arvioitaessa luotamme siihen, että päivän aikana hankittu tavoitteiden mukainen osaaminen parantaa osaltaan ohjauksen ja koulutuksen laatua. Todellisia vaikutuksia on syytä arvioida vielä siinä vaiheessa kun osallistujat ovat oman oppisopimuksensa suorittaneet loppuun. Jo nyt koulutuksesta on tullut selkeä oma tuote, jota markkinoidaan oppisopimusta tehtäessä. Samalla oppisopimusta solmittaessa tunne liian suuresta tietomäärästä yhdellä kertaa helpottuu, kun tietää, että asioihin palataan vähän myöhemmin.

Koulutus koetaan hyvänä ohjauksen työkaluna, kun ennakolta heikommilla opiskeluvalmiuksilla olevat opiskelijat on ohjattu tähän koulutukseen. On myös huomattu, että osallistujat ovat aktiivisesti mukana tietopuolisessa opiskelussa. Aktiivisuus on muutenkin lisääntynyt, ja he osaavat ottaa ongelmatilanteissa yhteyttä koulutuksen järjestäjään. Tarkkaa tilastoa siitä, onko koulutuksella onnistuttu vähentämään turhia keskeyttämisii tai onko opinnot edenneet koulutuksen avulla paremmin, ei ole käytössä. Meidän yksikössä opiskelijat haastatellaan opintojen alussa ja päättövaiheessa ja opintojen edistymistä seurataan. Selvitin pääpiirteissään osallistujien tilanteet, ja suurin osa jatkaa opintoja suunnitelmien mukaan. Keskeyttämisii oli vähän ja nekin ymmärrettävistä syistä johtuvia, esimerkiksi...

Kouluttajan kokemukset päivästä ovat nekin myönteisiä. Päivän pitäminen on haastavaa, kun on aina uudet opiskelijat. Aihe on kuitenkin tuttu ja asian kokee tärkeänä, niin kouluttaminen on mielekästä ja antoisaa. Aiheita on pyritty käsittelemään mahdollisimman opiskelijälähtöisesti ja osallistuvalla otteella. Oma ja yleinen tunnelma luokassa on ollut hyvä. Itselle on jäänyt positiivinen tunne päivän jälkeen, ja työn on kokenut merkityksellisenä.

5 POHDINTA

Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena oli luoda malli opintojen alkuvaiheeseen kuuluvasta oppisopimusopiskelijoiden opiskeluvalmiuksien kehittämispäivästä. Työelämän ja näyttötutkintojärjestelmään perustuvan oppisopimuskoulutuksen haasteiden kasvaessa opiskeluvalmiuksien merkitys korostuu. Hyvät opiskeluvalmiudet lisäävät opiskelun mielekkyyttä ja takaavat hyvän lopputuloksen. Puutteelliset opiskeluvalmiudet voivat hankaloittaa monella tavalla opiskelua ja pahimmillaan johtavat opintojen keskeyttämiseen. Tätä asiaa pyritään korjaamaan opiskeluvalmiuksien kehittämispäivällä. Opintojen alkuvaiheeseen ajoittuva opiskeluvalmiuksien kehittäminen ja opintojen ohjaus on tehokasta. Alkuvaiheen tehokkaalla ohjauksella ongelmat estetään jo ennen niiden syntymistä tai sitten ongelmatilanteissa opiskelijoilla on välineitä niiden ratkaisemiseen.

Opiskeluvalmiuksien kehittäminen kuuluu osana opintojen ohjaukseen. Oulun seudun ammattiopiston aikuis- ja työpaikkakoulutusyksikössä on kehitetty oppisopimusopiskelijoiden opintojen ohjausta määrätietoisesti usean vuoden ajan. Tätä työtä on tehty lisäämällä ohjauksen henkilöresursseja ja kehittämällä ohjauksen prosesseja työpaikalla ja oppilaitoksessa. Yhtenä uutena välineenä on otettu käyttöön tässä työssä esitelty opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä.

Oppisopimusopiskelun erityispiirteiden vuoksi opinnot edellyttävät erityisen paljon itseohjautuvuutta. Tätä seikkaa korostetaan opiskelijoille jo ensineuvonnasta lähtien. Usein itseohjautuvuus on kunnossa, ja jos opiskelija on aktiivinen, hän saa ja osaa hankkia riittävän määrän ohjausta opintojen eri vaiheissa. Itseohjautuvuuden puute ei ole este oppisopimukselle. Jos opiskelijalla on puutteita näissä taidossa on myös koulutuksen järjestäjän ja muiden mukana olevien tahojen pyrittävä auttamaan taitojen hankinnassa. Meille tämä koulutus on uusi ryhmämuotoinen väline auttaa opiskelijoita parantamaan itseohjautuvuuden taitoja.

Oppisopimuksen aloittavien opiskelijoiden aikaisemmat kokemukset opiskelusta ovat usein peruskoulusta, ammatillisesta peruskoulutuksesta tai muista aikuiskoulutuksen muodoista. Tästä syystä opiskeluvalmiuksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota, koska tämän opiskelutavan erityispiirteet poikkeavat aikaisemmista kokemuksista. Valmiuksiin kuuluvat myös muut opiskelua vaikeuttavat tekijät kuten lukivaikeus, tiettyyn aineeseen liittyvät oma epäily heikosta menestymisestä, hahmottamisen häiriöt, jännittäminen tai sairaus joka vaikeuttaa opiskelua. Näistä asioista on päivän aikana keskusteltu, joka on usein riittänyt mutta tarvittaessa on voitu ohjata eteenpäin.

Meidän yksikössä ohjaus on kaikkien tehtävä. Opiskeluvalmiuksien kehittämispäivän avulla on koko työyhteisössä voitu entisestään edistää ohjauksellista työtettä, kun asia on ollut esillä, ja samalla on voitu tarjota konkreettinen työkalu ohjaukseen. Nyt kun tätä toimintaa on kokeiltu, voidaan todeta, että vastaanotto on ollut myönteinen. Opiskelijat ovat olleet tyytyväisiä päivän antiin, kollegat ohjaavat opiskelijoita osallistumaan, ja toiminta nähdään tarpeellisena tietopuolista opetusta järjestävissä oppilaitoksissa. Toiminta jatkuu syksyllä 2006. Tulevaisuudessa toimintaa tullaan kehittämään enemmän siihen suuntaan, että opiskeluvalmiuksien kehittämispäivä on tutkintokohtainen ja se toteutetaan aina ennen tietopuolisen koulutuksen aloittamista tai se on osa aloitusta. Tutkintokohtaisesti päivä on jo järjestetty laitoshuoltajan

ammattitutkinnon ryhmälle syksyllä 2005 ja samana syksynä rakennusalan perustutkintoon talonrakentajille. Alakohtaisuuteen pyritään, koska silloin käsiteltäviin asioihin voidaan paneutua vielä tarkemmin, kun kaikki opiskelevat samaa alaa ja ovat saman tyyppisissä työpaikoissa. Se helpottaa kouluttajan työtä, kun voi puhua monelle yhtä aikaa. Nyt on voinut käydä niin, että samassa ryhmässä on ollut viiden eri tutkinnon suorittajia. Se on tuottanut vaikeuksia erityisesti työssäoppimista, arviointia ja tietopuolista opiskelua käsittelevissä tehtävissä. Eriyttäminen eri tiloihin ei ole tehokasta kun ollaan opintojen alkuvaiheessa eli kouluttajan läsnäolo on lähes pakollinen.

Toinen alakohtaisuuden etu tulee tehtävien ja koko päivän ohjelman laadinnasta. Kun koolla on saman tutkinnon suorittajia, niin paikalla voi olla myös tietopuolisen koulutuksen kouluttaja. Tätä kokeiltiin laitoshuoltajien kohdalla ja kokemukset ja tulokset olivat kaikkien mielestä hyvät. Samalla tämä koulutuspäivä mielletään paremmin osaksi tietopuolista opiskelua ja molempien osapuolten opiskelijoiden tuntemus kasvaa ja siitä on etua jos ohjausta vielä tarvitaan. Erityisen haasteellisten ryhmien kohdalle on suunniteltu kahta opiskelualmiuksien kehittämispäivää, joista ensimmäinen opintojen alussa ja toinen viimeistään ennen ensimmäisiä näyttökokeita.

Kun tämän hankkeen tulevaisuutta ja jatkokehittelyä on mietitty, niin yhdeksi asiaksi löydettiin työpaikkaohjaajien koulutus. Kesäkuussa 2006 järjestettävään oppisopimustyönantajille suunnattuun työpaikkaohjaajakoulutukseen otetaan mukaan opiskelualmiudet ja oppiminen eri ympäristöissä. Aikaa ei ole varattu niin paljon kuin opiskelijoille vaan tiivis paketti toteutetaan kahden tunnin aikana. Muita jatkokehittelyn mahdollisuuksia voi olla mahdollinen nettiohjaus ensivaiheen ohjauksessa, kun henkilö on hakemassa oppisopimuspaikkaa tai työnantaja ottamassa uuden opiskelijan. Jo opiskelijana oleville on samoin mahdollista rakentaa vastaava palvelu, jossa he voivat kysyä opinto-ohjaukseen liittyvistä asioista. On tietenkin totta, ettei yhden päivän aikana tehdä ihmeitä opiskelualmiuksissa, mutta hyvälle alulle asioita voidaan saada.

LÄHTEET

Aihe-projektin verkko-ohjauksen asiantuntijaryhmä/Antti Keskinen 15.12.2003.
Itsetuntemus – itsearviointi. Itsearviointia tukevia välineitäverkossa.

Kaisaniemi, A. 2000. Oppisopimuskoulutuksen säännöt. Teoksessa Kaisaniemi, A. & Määttä, V. (toim.). Opas oppisopimuskoulutukseen. Oppisopimusopiskelijan ja kouluttajan käsikirja. Opetushallitus. Paintek Pihlajamäki Oy.

Kaisaniemi, A. 2002. Oppisopimuskoulutuksen säännöt. Teoksessa Kaisaniemi, A. & Määttä, V. (toim.). Opas oppisopimuskoulutukseen. Oppisopimusopiskelijan ja kouluttajan käsikirja. s. 9-38. Opetushallitus. Paintek Pihlajamäki Oy.

Kollanus, T. 1999. Oppisopimuksella työhön vai työstä oppisopimukseen?
Oppisopimuksen mahdollisuudet työn ja työn ja tutkintoon johtavan koulutuksen yhdistämiseen. Työelämän tutkimus 3/1999. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.

Lairio, M. & Puukari, S. & Nissilä, P. 2001. Yhteiskunnalliset kehityslinjat ja opinto-ohjaus. Teoksessa Lairio, M. & Puukari, S. (toim.). Muutoksista mahdollisuuksiin. Jyväskylän yliopiston tutkimuslaitos, 69-89.

Määttä, V. & Nikkilä, M. 1999. Nuori oppisopimuskoulutuksessa. Opiskelu ja palkkaus. 6.uud.p. Guerus. Saarijärvi.

Raivola, R. 2000. Tehoa vai laatua koulutukseen. Juva. WS Bookwell Oy.

Rinne, R. & Silventoinen, H. & Valanta, J. 1995. Työelämän aikuiskoulutus. Sosiologian tutkimuskeskus raportteja 29. Turun yliopisto. Turku.

TukiOTTEita opintoihin ja verkostoitumiseen. Opas. Opintieltä työelämään hanke. 2005. Kemi-Tornion ammattiopisto.

Työssäoppimisen opas opettajille ja kouluttajille. Kehittyvä koulutus 7/1999. 2.korjattu painos. 2002. Helsinki. Opetushallitus.

Oppisopimusopiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma. Oulun seudun ammattiopiston aikuis- ja työpaikkakoulutusyksikön julkaisu.

Pikkuaho, V. 2002. Toisaalta onnistuin, toisaalta en: Tapaustutkimus oppisopimusopiskelijan ammatillisesta kasvusta ja koulutusvaiheista. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden ja opettajakoulutuksen yksikkö. Oulun Yliopisto.

Pyykkö, T. & Ropo, E. 2000. Avoimet oppimisympäristöt aikuiskoulutuksessa. OpinNet-projektin kokemuksia opiskelusta ja opettamisesta tietokoneita hyödyntävissä avoimissa oppimisympäristöissä. Työelämän tutkimus 2/2000. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.

Vihervaara, M. 2001. Näyttötutkinnot, työvoiman rekrytointi ja koulutus. Turun yliopiston kasvatustieteen julkaisuja A: 194. Painosalama Oy. Turku.